

נפטר ביום כ' תמוז תרע"ו (1916). ספריו: "סדור המנהגים" – ספר המנהגים של הרב יצחק אייזיק טירנוי עם ביאורים (מונקאטש תר"מ–תרמ"ח); "תקנות ותפילות" (מונקאטש תר"נ); "סדור רשב"ן" (וינה תרנ"ד); שו"ת "רשב"ן" (מונקאטש תר"ס, סאטמאר תרס"ה); "ממשה עד משה" – ייחוס משפחת שיק (מונקאטש תרס"ג); "תורה שלמה" – ביאור ופירוש על התורה (סאטמאר תרס"ט). הרב שלמה צבי הרבה גם כן לכתוב מאמרים בעיתונים, ובפרט בשבועון הגרמני-החרדי "די יידישע פרעססע" (ברלין). כן פרסם את דרשותיו בהונגרית ובגרמנית.

בנו, הרב משה אהרן שיק (1916–1940) נפל קורבן לעלילת ריגול עם פרוץ מלחמת העולם השנייה (ראה לעיל). בשנת תש"א (1941) הוציאה הקהילה ספר לזכרו.

במפקד הקהילות תש"ד:

לפי המפקד לא היה במקום רב.

מקור: פנקס הקהילות הונגריה, עמ' 479–480; MZH, עמ' 310–311; חכמי הונגריה, עמ' 441–443.

קאשא (קאשוי)

Kassa (במפקד תש"ד: מס' 279). בירת מחוז אבאוי-טורנא; היום: Košice, סלובקיה. אוכלוסייה בשנת תש"א (1941): 66,986; מספר היהודים בשנת תש"א (1941): 10,211; ובמפקד הקהילות תש"ד: כ-3,000 (רק הקהילה החרדית; מהם 682 משלמי מיסים).

הקהילה:

בית הכנסת

יש עדויות שיהודים אחדים ישבו במקום כבר במאה ה-15, ובכמה תעודות מהמאה ה-16 נזכרים יהודים תושבי העיר. קרוב לודאי שהיהודים עזבו באמצע המאה ה-16 בעקבות המלחמות שהיו באזור באותה תקופה. לאחר מכן התיישבו ראשוני היהודים בכפר רוזנהובצה הסמוך והחלו לפקוד את ק' בימי השוק ובירידים. בתחילת המאה ה-19 הותר למספר יהודים להתיישב בעיר, ועם הזמן גדל מספרם בהתמדה. בשנת תר"ב (1842) התארגנו יהודי ק' והקימו קהילה עצמאית. במקום הוקמו בית תפילה ו"חדר" ונוסח תקנון הקהילה. בשנת תר"ד (1844) נוסדה החברה קדישא ושנה לאחר מכן נפתח בית עלמין.

במהומות שהתחוללו במהלך מהפכת 1848 (תר"ח) נבזזו בתים וחנויות בבעלות יהודית ובית התפילה חולל. בסוף המאה ה-19 שיגשגו חיי היהודים, אחרי שזכו לשיוון זכויות בשנת תרכ"ז (1867). רוב היהודים היו סוחרים, אך היו גם בעלי בתי חרושת שבמפעליהם עובדה בעיקר תוצרת חקלאית, וכן בעלי מקצועות חופשיים. הקהילה התפלגה בשנת תרכ"ט (1869) לקהילה חרדית ולקהילה ניאולוגית. בשנת תרמ"ב (1882) הקימו החרדים לעצמם בית כנסת חדש. בבית העלמין החדש שהוקם בשנת תרמ"ח (1888) היו חלקות

נפרדות לשתי הקהילות. הקהילה החרדית החזיקה ישיבה, תלמוד תורה, בית מדרש, מקווה, תלמוד תורה (נפתח בשנת תרל"ב, 1872) ומשחטת עופות. עם השנים הקימה הקהילה בית ספר יסודי לבנים ומשנות ה-70 החזיקה גם ישיבה. כמו כן הוקמו ארגוני סיוע, כגון אגודת נשים, "גמילות חסד" ו"ביקור חולים", וחברות לימוד כמו חברת ש"ס וחברת משניות. בשנת תרל"א (1871) התפלגה מן הקהילה החרדית קהילת סטטוס-קוו, אחת הראשונות במדינה. יהודים מגליציה וחסידיים אחרים שברחו לק' במלחמת העולם הראשונה הקימו בתי מדרש ו"קלויז" חסידי. יש להזכיר כאן את

בראך מניטראַ (נייטרא; היום סלובקיה), תלמיד מהר"ם שיק בחוסט (הוסט), שכיח לפני כן כאב"ד קרולי (נאג-קאַרול). בקי הקים ישיבה גדולה (ראה להלן). הרב שאול היה בין ראשי המדברים באסיפות הרבנים השונות בהונגריה. בשנת תרס"ח (1908) ביקר בארץ ישראל. בסוף ימיו עשה מאמצים להתיישב בה, אך תוכניתו לא יצאה אל הפועל מפאת בריאותו הלקויה. בעניין עלייתו לארץ בא בקשרים עם הרייץ דושינסקי, וכן השתדל להשיג באמצעותו "סרטיפיקטים" למען קבוצת בחורים מיישיבתו. עם כל אהבתו לארץ ישראל היה מתנגד חריף לציונות. נפטר לאחר ייסורים ומכאובים ביום כ"ו שבט ת"ש (1940). בין חיבוריו: "דברי שאול"; "ליקוטי שאול" ועוד.

האדמו"רים הרב שמואל אנגל מראדומישל (ראה להלן) והרב אברהם שלום הלברשטם מסטרופקוף. בתקופת הרפובליקה הצי'וסלובקית גדלה הקהילה החרדית בהתמדה, ובשנת תרפ"ז (1927) הקימה בית כנסת חדש. בעיר פעל סניף של "אגודת ישראל"; בתנועת הנוער "צעירי אגודת ישראל" היו חברים כמה מאות ילדים. בתקופה שבין שתי מלחמות העולם החזיקו יהודים במשרות בכירות במינהל הציבורי ותפסו עמדות ניהול במפעלים עירוניים. רוב יהודי קי' התפרנסו אז ממסחר וממלאכה והיו ביניהם קבוצה גדולה של בעלי מקצועות חופשיים. בבתי החרושת היהודיים ייצרו מכוניות, מוצרי עץ, מוצרים כימיים ומלט. לאחר סיפוח המקום להונגריה (החל מנובמבר 1938, תרצ"ט) גורשו מאות יהודים, שאזרחותם ההונגרית היתה מוטלת בספק, לאזור הגבול הסלובקי ונשלחו למחנה הריכוז בגאראן (סלובקיה). מאז החלו יהודי קי' לסבול רדיפות בלתי פוסקות.

בשנת ת"ש (1940) נשללו רשיונות העסק ממאות סוחרים יהודים, ובעלי מקצועות חופשיים הורחקו מעבודתם. החל מקיץ ת"ש (1940) נלקחו מאות לעבודת כפייה. ביולי 1941 (תש"א) גורשו כ-300 מאות יהודים, שלא היתה ברשותם אזרחות הונגרית, לקמניץ-פודולסק שבאוקראינה, ושם נרצחו המגורשים ע"י הגרמנים. בסוף שנת 1941 (תחילת שנת תש"ב) נותרו עדיין 10,000 יהודים בקי'. באפריל 1944 (תש"ד) רוכזו 7,883 יהודים מקי' ועוד 4,006 יהודים מהסביבה בגטו. 1,000 פועלים חיוניים יהודיים ויהודים בעלי פריבילגיות מיוחדות הוחזקו בנפרד. ב-15 במאי הובלו 6,680 יהודים בשני משלוחים לאושוויץ, ב-19 במאי הובלו עוד 6,524 יהודים בשני משלוחים נוספים. במשלוח החמישי והאחרון, ב-3 ביוני, גורשו 2,439 יהודים. לאחר המלחמה הוקמה הקהילה מחדש. בשנת תש"ח (1948) גרו בה כ-4,000 יהודים. רובם עזבו לאחר מכן. בשנות ה-90 של המאה ה-20 עוד נותרו בעיר כמה מאות יהודים.

הרבנים:

הקהילה החרדית

לפי מקור אחד היה הרב הראשון של הקהילה החרדית בקי' הרב יהודה ליב יוליס, והרב השני: הרב משה הלוי יונגרייז, תלמיד ה"כתב סופר" בפרשבורג, ששימש תחילה כעוזרו של הרב יוליס. לפי גרסה זו נתמנה הרב משה יונגרייז בשנת תרמ"ט (1889) לרב הראשי ולראש הישיבה. לפי מקור אחר הוא היה הרב הראשון של הקהילה החרדית. לאחר פטירתו בשנת תרס"ו (1906) נתמנה תחתיו בנו הרב יצחק צבי יונגרייז (שכיח לפני כן בנייר-מאדא), שעמד גם הוא בראש הישיבה וכיהן עד יום פטירתו בשנת תרפ"ג (1923). כממלא מקומו נתמנה הרב שאול ב"ר אליעזר

הרב שאול
לצדו שימשו כדיינים הרב חנוך העניך פאק, הרב יהושע פרידמן והרב רפאל בלום. זמן קצר לאחר שנכנס הרב שאול לתפקידו בקי' מונה בה כדומ"ץ וכראב"ד הרב שמואל ב"ר זאב וולף אנגל. נולד בשנת תרי"ג (1853) בעיר טארנוב שבגליציה (היום: פולין). בגיל 16 נתייתם מאביו, גדל בצאנו ולאחר מכן למד בבתי מדרש שונים בגליציה. בגיל צעיר אב"ד בילגורי (היום: פולין), ולאחר מכן אב"ד ראדומישל (היום: אוקראינה). במלחמת העולם הראשונה נמלט להונגריה וגר כשנתיים בעיר ואץ

קהילות הונגריה שפיצר, שלמה עמוד מס': 397 הודפס ע"י אוצר החכמה

– משה פק, חולון; "דף עד" על הרב שרגא ויזנברג (ע"י קרובותו – מרגיט אונגר, תל אביב); "דפי עד" על הרב מרדכי עקשטיין (ע"י נכדתו – שרה רוטשילד, חיפה); ניצוצות, עמ' טז–רא.

MZH; 663–662, עמ' 313; פרומוביץ, עמ' 74; שפיצר, עמ' 70; פוקס א, עמ' 163–154; חכמו הונגריה, עמ' 476–474; החתם סופר ותלמידיו, עמ' תקכב; "דף עד" על הרב חנוך העניך פאק (ע"י אחיו

קאַשא-מינדסאַנט

Kassamindszent (במפקד תש"ד: מס' 280). כפר במחוז אבאוי-טורנא, 10 ק"מ מקאַשא (קאשוי); היום: Valaliky (לפני כן: Všechnsvätyh), סלובקיה. מספר היהודים לפי מפקד הקהילות תש"ד: 62 (מהם 8 משלמי מיסים).

הקהילה:

מאַבאָוי-סינאָ (ראה עליהם שם). לפי המפקד היה במקום בית כנסת ויהודים מכפרי הסביבה השתייכו לקהילה.

מקור: MZH, עמ' 314–315; שפיצר, עמ' 71.

קאשוי (ראה: קאַשא)

אין בידינו כל פרטים על הקהילה, מלבד הנתונים ממפקד הקהילות תש"ד.

במפקד הקהילות תש"ד:

במפקד צוינו כרבנים האחראים על הקהילה: כרב ורשם, הרב טוביה שווייגר, וכרב: בנו, הרב שמואל

הערך חסומה

קו'באַגו-א'רש (קאוועגערש)

Kővágóörs (במפקד תש"ד: מס' 327). כפר במחוז זאלא, נפת טאפולצא (Tapolca); היום: הונגריה. אוכלוסייה (כולל גם את אוכלוסיית ראפולרופ) בשנת תש"א (1941): 1,710; מספר היהודים בשנת תש"א (1941): 51; ובמפקד הקהילות תש"ד: 82 (מהם 34 משלמי מיסים).

הערך חסומה

הקהילה:

לבנות להם בתי קיץ במקום, ובמרוצת הזמן הפך הכפר למקום קיט נודע. רוב יהודי קי' עסקו במסחר ובמלאכה ומקצתם היו בעלי אחוזות. הקהילה נוסדה בשנת תרל"ח (1878). מוסדות וארגונים: בית כנסת (נבנה בשנת תר"נ, 1890), חברה קדישא (נוסדה בשנת תר"פ, 1820) ואגודת נשים (נוסדה בשנת תקצ"ח, 1838). בפרעות "הטרור הלבן" שפרצו לאחר מלחמת העולם הראשונה נרצח בקי' בנקאי יהודי. לאחר כניסת הגרמנים להונגריה באביב תש"ד (1944), הועברו יהודי המקום לגטו קאפושואר ומשם נשלחו לאושוויץ. אחרי המלחמה חזרו 16 ניצולים, אליהם הצטרפו כמה מיהודי הסביבה, וחידשו את בית הכנסת. אך עד מהרה עזבו רובם את המקום ובשנת תש"ו (1946) נותרו בקי' רק 6 יהודים.

הרבנים:

בין השנים תרמ"ח–תר"נ (1888–1890) כיהן ברבנות בקי' הרב מאיר רוזנברג, שנתמנה אחר כך לאב"ד קאפובאָר (ראה עליו שם).

במפקד הקהילות תש"ד:

לפי המפקד לא היה בקהילה רב.

מקור: פנקס הקהילות הונגריה, עמ' 481; MZH, עמ' 357–358.

